

'Kan het beleid van onze vele (4) overheden niet wat sneller, slimmer en goedkoper? Hoe lang nog gaat de bevolking bereid blijven om, in deze aanslepende economische crisis die allicht de voorbode is van een nóg duurdere klimaat – en migratiecrisis, torenhoge belastingen te betalen voor de middelmatige dienstverlening die onze hopeloos versnipperde overheden bieden? Er moeten echt wel andere vragen worden gesteld dan: *'kan het niet met minder?'*

Dit is een citaat van Bart Sturtewagen van de Standaard op 14.06.2013 en is ook illustratief voor onze watersector.

A Inleiding

Ook in het **waterbeleid** lopen de zaken niet zoals het hoort. De problemen:

- Vlaanderen hecht niet het nodige belang aan de Europese water-deadlines. De Kaderrichtlijn Water en 2015 betekenen weinig. Zelfs het ultieme uitstel (2027), kan al lang niet meer worden gehaald.
- De doorlooptijd van een rioleringsproject is veel te lang (meestal langer dan een legislatuur en dat remt af). Gemiddeld duurt het 7 jaar vooraleer een project is gerealiseerd.
- De Vlaamse riolen worden te weinig onderhouden zodat ze massaal lekken en het grondwater pollueren ofwel méér grondwater dan afvalwater vervoeren. Gevolg hiervan is dat verzakkingen optreden en dus de bovenliggende infrastructuur gaat verzakken of zelfs instorten. In sommige grootsteden wordt momenteel al 1 geval per week van verzakkingen vastgesteld.
- We kreunen onder wateroverlast maar we blijven het hemelwater pijsnel in buizen naar de valleien sturen omdat er geen performant bronbeleid wordt gevoerd.
- Er zijn voorschriften om hemel-en afvalwater te lozen, maar niemand durft de toepassing ervan écht te controleren en te handhaven.
- We willen overall bronmaatregelen maar overall wordt er massaal privaat hemelwater geloosd op de regenwaterriolen terwijl infiltratie ter plaatse dikwijls de meest efficiënte én veiligste oplossing is.
- Er wordt weinig meer uitgegeven dan de opbrengst van de saneringsbijdragen. De economische toezichthouder van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) stelt: "De burger betaalt vandaag twee keer, maar krijgt er geen beter rioleringsnet voor terug." In 2011 gaat het over 270 miljoen euro die gezinnen en bedrijven betalen via de gemeentelijke saneringsbijdragen.
- De gemeenten komen véél geld tekort om hun eigen wegen en riolen afdoende te beheren en worden daarnaast geacht bij te dragen in het beheer van de gewestwegen, niet enkel inzake de waterafvoer.
- Diezelfde gemeenten worden verplicht een BBC-meerjarenplanning te maken terwijl ze geen informatie krijgen over de te verwachten bijdragen van het Vlaams Gewest. Gevolg: iedereen wacht en blijft wachten.

De oplossingen liggen volgens VLARIO, het kenniscentrum en overlegplatform Rioleringen, nochtans voor de hand:

Daarom vraagt VLARIO:

1. *Stimuleer de gemeenten beleidsmatig en financieel.*
2. *Sluitende financiering: wie iets loost op de riolering, betaalt.*
3. *Pak het waterbeleid integraal aan.*
4. *Bronbeleid en handhaving van de lozingsvoorschriften.*
5. *Efficiëntie van de watersector.*
6. *Aandacht voor kwaliteit en verantwoord beheer van het bestaand stelsel.*

Mogen wij u vragen om hiermee rekening te houden in uw partijprogramma.

B: Het waterbeleid loopt mank. Oplossingen liggen volgens VLARIO voor de hand:

1. Wil men tegen de ultieme datum (2027) resultaat behalen, dan zullen **de gemeenten gestimuleerd moeten worden, zowel beleidsmatig als financieel.**

Een flexibele aanpak met duidelijke doelstellingen en een resultaatsverbintenis is een must. Deze aanpak, die rekening houdt met subsidies, moet voldoende flexibel zijn zodat gemeenten niet vasthangen aan een 'streep op een stratenatlas'. Hierdoor wordt gewacht op subsidies. Op dat moment is de Vlaamse overheid dan ook zeker dat de gemeenten nog steeds geïnteresseerd zijn, hetgeen nu niet altijd het geval is. Op dit moment zijn er voor vele miljoenen euro's geblokkeerde dossiers. Dit dient met prioriteit te worden aangepakt

2. **Sluitende financiering: wie iets loost op de riolering, betaalt.**

Het huidige financieringssysteem van Rio-fonds en saneringsbijdragen werkt niet efficiënt. De vastlegging op het voorontwerp is geen garantie op de uitvoering van dit project. Bovendien gaan de rioolbeheerders maar tot uitvoering over wanneer voor het project een subsidie verkregen is. De saneringsbijdrage wordt voor een te groot deel besteed aan bijkomende werken (vb. reiniging straatkolken) en aan kosten van begeleidingen en/of beheer. Een optimalisatie van het huidige financieringssysteem dient te gebeuren.

Volgende componenten moeten tezamen worden bekeken om te komen tot een sluitende financiering, temeer wanneer de vraag wordt gesteld: kan Vlaanderen zich veroorloven dat er nog 20% afvalwater ongezuiverd wordt geloosd?

- a. De **saneringsbijdrage**. Uit de rapportering blijkt dat de saneringsbijdrage niet integraal wordt aangewend voor riolering. VLARIO pleit ervoor dat de saneringsbijdrage enkel mag besteed worden aan het rioleringsnet.
- b. **Gewestelijke subsidies**. Het Rio-fonds dient aangepast om de rioolbeheerder op langere termijn duidelijkheid te geven over de middelen die beschikbaar zijn. Dit Rio-fonds dient gelinkt te worden aan het Gebiedsdekkend Uitvoeringsplan (Kaderrichtlijn Water) en Asset Management.
- c. **Hemelwaterbijdrage**. 50 à 60% van de rioolkost wordt veroorzaakt door de afvoer van regenwater. Ook dient men het regenwater zoveel mogelijk ter plaatse vast te houden en te infiltreren om wateroverlast te vermijden, om de grondwatertafel aan te vullen, om overstortwerking van het vuilwaterstelsel te vermijden. Daarom is het wenselijk een vermijdbare bijdrage in te voeren op de afvoer van regenwater. Deze bijdrage zal gedeeltelijk een ecologische stimulans hebben (als men het regenwater op eigen terrein kan infiltreren, vermijdt men de bijdrage) en gedeeltelijk financierend zijn. Die inkomsten kunnen bv. gebruikt worden om ondersteuning te bieden bij de uitbouw en onderhoud van het regenwaterstelsel.

3. **Pak het waterbeleid integraal aan.**

Integraal waterbeheer is meer dan het afwegen en integreren van maatregelen ten behoeve van natuurlijke (ecologische) of gebruiksfuncties (economische). **Integraal waterbeheer moet ook gericht zijn op het maximaal herstellen van het watersysteem en vooral op het afstemmen van het gebruik aan de mogelijkheden van het watersysteem.** Dit omvat een gebiedsgerichte benadering waarbij op een redelijke schaal gekeken wordt naar de waterbalans en de verschillende vormen van watergebruik. Water ligt aan de basis van de meeste ecosysteemdiensten. Ecosysteemdiensten zijn de functies van het natuurlijke systeem die bijdragen aan de welvaart en het welzijn van de mens. Het concept van de ecosysteemdiensten benadrukt het belang van het natuurlijke systeem voor het sociaaleconomische systeem. Door rekening te houden met alle ecosysteemdiensten (lokale, regionale en globale) kunnen baten en kosten van ingrepen in de openbare ruimte ten behoeve van

landgebruik en/of het hydrologisch/ecologisch functioneren beter afgewogen worden en kan gekozen worden voor de oplossing met de grootste totale winst voor natuur en economie samen.

Het concept van de ecosysteemdiensten dient expliciet meegenomen te worden in het integraal waterbeleid van de Vlaamse regering als bindmiddel tussen alle beleidssectoren (zie ook groenboek en witboek ruimtelijke planning). Meer concreet betekent dit:

- Water en de ecosysteemdiensten van watersystemen dienen in alle beleidsdomeinen aan bod te komen.
- De Vlaamse overheid dient op te leggen dat ecosysteemdiensten meegenomen worden in de plan of project Milieu Effecten Rapporten;
- Samenwerking tussen alle betrokken stakeholders in gebiedsontwikkelingsprojecten dient op alle relevante niveaus aangemoedigd en mogelijk gemaakt te worden.
- Geen 'one size fits all' maatregelen maar maatwerk moet mogelijk zijn voor het aanpakken van water gerelateerde problemen in stedelijke omgeving.

4. Effectief bronbeleid én handhaving van de lozingsvoorschriften.

- a. Een **efficiënte handhaving** is een voorwaarde om de planning waar te kunnen maken. Momenteel bestaat het handhavingsdecreet. VLARIO vraagt dat dit effectief wordt toegepast om geen verdere vertragingen op te lopen. Verder vraagt VLARIO ook om kwaliteitseisen voor keuringen vast te leggen (vb. ISO zoals dit algemeen goed is bij andere nutsvoorzieningen, gas, elektriciteit, ...)
- b. **Een hemelwaterplan is noodzakelijk.** Klimaatverandering noopt de gemeente om meer aandacht te besteden aan het beheer van hemelwater. VLARIO vraagt dat de Vlaamse regering de opmaak in iedere gemeente stimuleert.

5. Efficiëntie van de watersector

- a. In 2005 heeft de reorganisatie van de watersector plaatsgevonden. Ondertussen zijn we bijna 10 jaar verder en moet er geleerd worden uit deze ervaringen – **wat kan efficiënter?** De basis is dat rioolbeheer en regenwaterbeheer inherent verbonden zijn met wegbeheer en met het beheer van de publieke ruimte. Daarom moeten riool – en regenwaterbeheer rechtstreeks aangestuurd blijven door gemeenten en moeten deze gemeenten maximaal betrokken blijven. Een benchmark van de verschillende rioolbeheerders is wenselijk om uit de beste voorbeelden te leren¹. VLARIO kan en wil hiervoor de coördinatie op zich nemen.
- b. Er is nood aan een **degelijke en gecentraliseerde kennisopbouw in Vlaanderen**. Er is ook **nood aan meer onderzoek** zoals over de winning van energie of grondstoffen (fosfor, ureum) uit rioolwater, het hergebruik van hemelwater en klimaat adaptieve maatregelen. VLARIO kan en wil als overlegplatform en kenniscentrum hierbij een centrale rol spelen als neutrale draaischijf met internationale expertise ter beschikking.
- c. Ook de financiering van het onderzoek naar riolering kan via de Europese samenwerkingsverbanden van VLARIO een hefboomeffect in Vlaanderen creëren.

6. Aandacht voor kwaliteit en verantwoord beheer van het bestaand stelsel

- a. Nog steeds hebben niet alle gemeenten een **rioleringsdatabank** waarin de bestaande rioleringen voldoende gedetailleerd zijn opgemeten. Dit is de eerste vereiste om aan degelijk beheer te kunnen doen.

¹ Hiervoor wordt verwezen naar de Benchmark van Stichting Rioned (Nederlandse zusterorganisatie van VLARIO) waarin alle gemeenten hun medewerking hebben verleend en waar de kostenbesparing door het delen van deze ervaring aanzienlijk is.

- b. Kwaliteit bij de aansluiting. De nieuwe versie van de Gewestelijke Verordening is beschikbaar waarin de nadruk werd gelegd op het ophouden van hemelwater aan de bron. VLARIO pleit er voor om deze nieuwe verordening te combineren met de invoering van een uniform **reglement op de rioolaansluitingen**.
- c. Kwaliteit van infrastructuur. In Vlaanderen ligt 40.000 km riolering. Het **beheer hiervan** wordt te vaak verwaarloosd. Degelijk beheer vergt goede kennis van dat patrimonium, degelijk onderhoud en vooral een correcte afschrijving in functie van de reële sleet. Weten waar welke riolering ligt en in welke toestand, moet een evidentie zijn. Dit is momenteel niet het geval. Onderhoud en inspectie zijn het beginpunt. VLARIO heeft onder andere input gegeven aan het luik onderhoud van de Code van Goede Praktijk voor het ontwerp, de aanleg en het onderhoud van rioleringsystemen en vraagt om deze Code toe te passen. Op die manier kan kwaliteit worden gegarandeerd en reële afschrijvingstermijnen van de zuiverings- en rioleringsinfrastructuur worden gehanteerd. Berekeningen wijzen uit dat een jaarlijkse investering van 2 % van de nieuwwaarde van het stelsel een minimum is. **VLARIO meent dat de overheid dit aspect moet integreren in het economisch toezicht**.
- d. Kwaliteit in beheer. De water(zuivering)sector besteedt aanzienlijke bedragen. Vanuit de maatschappij komt een **duidelijke vraag naar transparantie en garanties voor het effectieve en efficiënte gebruik van deze middelen**. VLARIO zal de initiatieven die de overheid en/of leden van VLARIO ter zake nemen, zoveel mogelijk ondersteunen, om zo mee een antwoord te bieden op deze maatschappelijke vraag.
- e. Keuring van privé-riolering. Sinds juli 2011 is een keuring van de privé-riolering verplicht. Uit rapportering van de Vlaamse Milieumaatschappij blijkt dat nog geen 10% van de keuringen wordt uitgevoerd. VLARIO vraagt aan de volgende Vlaamse regering om de rioolbeheerders te verplichten hun verantwoordelijkheid op te nemen. Op dit moment beperkt de keuring van de privé-riolering zich tot de controle van de scheiding van het afval-en het hemelwater. VLARIO vraagt om de keuring uit te breiden tot controle van de verplichtingen inzake infiltratie en buffering zoals deze staan bepaald in de bouwvergunning en Vlarem II. Verder vraagt VLARIO om deze keuring ook verplicht te stellen bij verkoop van een woning zoals dit reeds het geval is bij de overige nutsvoorzieningen.

Enkele kerncijfers

Huidige zuiveringsgraad: 78,86%

Huidige rioleringsgraad: 84,56%

Gefactureerde gemeentelijke saneringsbijdrage en vergoeding - 2011: 279 miljoen euro

Jaarlijkse subsidie: 106 miljoen euro

VLARIO

September 2013